

Undersøkelsen viser at innvandrerkvinner har dårligere tilgang til informasjon og opplæring om egne rettigheter enn sine ektemenn og etnisk norske kvinner og menn. På grunn av innvandring via familiejenforening med norsk statsborger eller arbeidsinnvandrere får innvandrerkvinnene ikke rett til gratis opplæring i norsk og samfunnsfag.¹⁰⁸ I tillegg kommer mange fra mannsdominerte kulturer hvor kvinners stilling er svak.¹⁰⁹

Rettighetsinformasjonstilbudet i dag har vokst frem nedenfra på privat initiativ. Frivillige organisasjoner gjør mye bra arbeid, men praksis er lite systematisk og er avhengig av enkeltmennesker. Kvalitetssikring av informasjonen som gis, eksisterer i liten grad,¹¹⁰ og det finnes ikke systematisk opplæring av rettighetsinformasjonsformidlere. Det foreligger heller ikke manualer og/eller retningslinjer for hva som skal eller bør formidles av informasjon.

Rettighetsinformasjonsarbeid er et lavt prioritert område på statlig nivå. Rettighetsinformasjon har ingen klar plass i statens opplæring og utdanning i norsk og samfunnsfag av minoriteter.¹¹¹ Heller ikke i statens inkluderings- og integreringsarbeid har rettighetsinformasjon en veldefinert plass. Det finnes mange flotte handlingsplaner,¹¹² men oppmerksomheten med hensyn til å gi rettighetsinformasjon er hovedsakelig konsentrert til tvangsekteskap og omskjøring.¹¹³ Rettighetsinformasjonen bærer således preg av symbolpolitikk overfor innvandrere. Det er lite fokus på hva innvandrerkvinner vet og hva de trenger å vite. Man kan spørre seg om hvorfor informasjon om tvangsekteskap og omskjøring gjentas, mens de problemene innvandrerkvinnene henvender seg med på sosialkontoret eller krisesenteret,¹¹⁴ gis lite oppmerksomhet. Konsekvensen er at innvandrerkvinner ikke får de rettighetene de har krav på. Norge er i forkant og spiller en aktiv rolle i rettighetsinformasjonsarbeid internasjonalt og i den tredje verden, mens på hjemmebane glemmes perspektivet i myndighetenes integrasjons- og likestillingsarbeid.

Det foreligger således et gap mellom de ovennevnte menneskerettslige standardene og det faktiske tilbudet. Praksis på området er ikke i tråd med prinsippet om tilgjengelig, forståelig, aktuell, pålitelig og adekvat rettighetsinformasjon som KDK stadfester.

¹⁰⁸ Introduksjonsloven av 04.07.2003 nr. 80 §§ 2 og 17.

¹⁰⁹ Nordstrøm (2009) del II punkt 3.5 og del IV punkt 2.2.

¹¹⁰ Nordstrøm (2009) del IV punkt 3.4.

¹¹¹ Nordstrøm (2009) del II punkt 3.5 og del III punkt 2.1.1.

¹¹² Handlingsplan for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering for 2009–2012; Handlingsplan mot rasisme og diskriminering 2002–2006; Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrere i praksis 2004–2009; Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008–2011; Handlingsplan mot tvangsekteskap 2008–2011; Handlingsplan mot kjønnslemlestelse 2008–2011.

¹¹³ Med unntak av ett tiltak i Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrere i 2007 og videreføring av denne i 2008, 2009 og 2010.

¹¹⁴ Rapportasje i Aftenposten den 01.12.08, som viser til Berntsen, Kristin, *Hjelperens rolle i arbeidet med voldssutsatte kvinner og deres barn*. 2008, Krisesentersekretariatet.

7. Å BRINGE JUSS TIL INNVAANDREKVINNER – FORSLAG TIL EN RETTIGHETSINFORMASJONSFORMIDLINGSMETODE

Rettighetsinformasjon er en forutsetning for innvandrerkvinnens deltagelse i samfunnet. Men hvordan skal en effektiv formidlingsmetode utformes? I det følgende skisseres noen elementer i en metode som tar høyde for de menneskerettslige forpliktelsene KDK oppstiller.

Formidlingsprosessen bør ta inn over seg den sosiale situasjon og kulturelle kontekst innvandrerkvinnene befinner seg i.

Informasjonen bør være *tilgjengelig der innvandrerkvinner er*, for eksempel NAV-kontorer, norskopplæringsklasser eller private tilbud som JURKS Skoleprosjekt. Møteplasser for innvandrerkvinner bør evalueres geografisk og etter kvinnenes ønsker, slik at de blir tilgjengelige der innvandrerkvinnene bor.

For at innvandrerkvinner skal kunne *forstå* den informasjonen som gis dem, er det viktig at rettighetsinformasjon blir gitt i en *kombinasjon av skriftlig og muntlig fremstilling*. Skriftlige fremstillinger, som for eksempel brosjyrer, må være tilgjengelig på et språk innvandrerkvinnene forstår¹¹⁵ og fremstilt på en måte slik at kvinnene forstår det. Språket må ikke bare være innvandrerkvinnens eget, men inneholde oversettelser av sentrale juridiske termer til norsk slik at innvandrerkvinnen kan orientere seg i det norske samfunnet i ettertid. Et forslag er å lage brosjyrer med to kolonner, hvor den ene er på norsk og den andre på innvandrerkvinnens morsmål.¹¹⁶ Formidlingsmåten kan ikke bare være tekst, men bør inneholde illustrasjoner ved hjelp av tegninger, vilkårsversikter og for eksempel organisasjonskart over hvordan forvaltningen fungerer.

Muntlig undervisning bør også være både på innvandrerkvinnens *eget språk og norsk*. Foredrag og samtale- og teatergrupper er forslag til muntlig overføring av informasjon.

Informasjonen bør gis i *rene kvinneklasser* for å unngå de kulturelle barrierene som ofte stanser innvandrerkvinnens tilgang på rettighetsinformasjon.

Både muntlige og skriftlige fremstillinger bør formidles jussen i et *normpluraltistisk og komparativt perspektiv*, slik at innvandrerkvinnen kan sammenlikne med hennes respektive hjemlands rett. Dette er viktig for å kunne oppnå aksept og en dypere forståelse av den norske retten hos innvandrerkvinnene, slik at retten får legitimitet.¹¹⁷

Rettighetsinformasjonsmateriale bør allid formidle *hvordan og hvor man kan få hjelp* til å hevde rettigheter. For å kartlegge hvilke rettsområder det skal

¹¹⁵ Forsøk fra Sverige og Nederland har vist at samfunnskunnskap gitt på deltagernes morsmål gir godt læringsutbytte; VOX, Nasjonalt senter for læring i arbeidslivet, *Metodisk veiledning – Lærplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*. Oslo 2005, s. 50.

¹¹⁶ «Velkommen til Norge» er en brosjyre fra UDI som er laget på denne måten. Her er det en kolonne for norsk, og så er det samme oversatt til språkene engelsk, fransk, spansk, arabisk, urdu, somali, thai, russisk og polsk.

¹¹⁷ Formidling av rettigheter i et normpluraltistisk perspektiv er et delprosjekt under forskningsrådsprosjektet *Fra formelle til reelle rettigheter*, under ledelse av Anne Hellum, <http://www.jus.uio.no/iortforskning/prosjekter/formelltilreell/index.html>, leседato 13.01.10.